

Sändlista
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
li.dl@regeringskansliet.se

Ert tjänsteställe, handläggare
Helena Storbjörk Windahl

Ert datum
2023-04-17

Er beteckning
LI2023/02294

Vårt tjänsteställe, handläggare
CTSS/Analysstöd, Rickard Blomstrand

Yttrande över remissen av departementsskrivelsen *En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier (Ds 2023:9)*

Försvvarshögskolans ställningstagande

Försvvarshögskolan (FHS) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på rubricerad departementsskrivelse. FHS välkomnar i allt väsentligt utredningens förslag men förordar att det i den fortsatta lagstiftningsprocessen bör belysas hur tillämpningen av den föreslagna lagen ska förhålla sig till situationer då ransoneringslagen (1978:268) och/eller förfogandelagen (1978:262) tillämpas parallellt. FHS vill betona att det kan finnas behov av andra beredskapsåtgärder, utöver omfördelning av vattenreningskemikalier, som syftar till att upprätthålla de viktiga samhällsfunktioner vid kriser och höjd beredskap som den föreslagna lagen syftar till att understödja. Sådana andra åtgärder som kan bidra till ökad kontinuitet, t.ex. översyn av leverantörskedjor, utökad lagerhållning av olika förnödenheter och reservdelar, personalförsörjning, säkerhetsskyddsåtgärder, reservkraft, fysiskt skydd och reparationsberedskap för berörda verksamheter, har dock inte rymts inom ramen för utredningens uppdrag men behöver ändå beaktas av regeringen, ansvariga myndigheter, kommuner och andra berörda aktörer.

5.4 Omfördelning med stöd av förfogandelagen

FHS vill betona att även om det är legalt möjligt med exemplifierade förfoganden är det inte nödvändigtvis lämpligt i alla situationer. I avsnittet hänvisar utredningen till en rapport som FHS/CTSS¹ tog fram på uppdrag av Livsmedelsverket 2021. Hänvisningen (s. 70) görs till stöd för att det saknas förbud mot att rikta ett förfogande (i enlighet med förfogandelagen [1978:262]) mot kommuner, kommunalförbund eller kommunala

¹ Försvvarshögskolans Centrum för totalförsvar och samhällets säkerhet.

företag.² FHS/CTSS står fast vid bedömningen men vill betona, vilket också framgår i rapporten i fråga³, att förfogande av kommunalt ägd egendom (eller egendom som ägs av de privata utövare som bedriver verksamhet på uppdrag av en kommun eller region) kan innebära sämre förutsättningar för kommuner och regioner att upprätthålla verksamhet av särskild vikt för totalförsvaret. Om staten förfogar över kommunal egendom kan detta i värsta fall leda till begränsningar för kommuner eller regioner att fullgöra sina totalförsvarsuppgifter, vilket därmed kan påverka Sveriges totalförsvarsförmåga negativt. Detta innebär att sådana eventuella förfoganden måste föregås av konsekvensanalyser för att berörda beslutsfattare ska kunna göra rimliga avvägningar och fatta informerade beslut. Ovanstående resonemang är även tillämpligt för omfördelningar av vattenreningskemikalier som beslutas med stöd av den föreslagna lagen.

7.3 Lagens tillämpningsområde

Utredningen betonar att lagen enbart ska kunna tillämpas vid allvarlig brist på vattenreningskemikalier (eller vid en betydande risk för en sådan) i en kriskontext och resonerar kring definitionsfrågor. I avsnittet förefaller utredningen, enligt FHS tolkning, utgå från perspektivet krisberedskap – dvs. åtgärder som huvudsakligen⁴ avser förhållanden innan ett beslut om höjd beredskap. T.ex. resonerar utredningen kring begreppet "fredstida krissituation" och hur det definieras i befintlig författning.⁵ Utredningen anser dock, med anledning av avgränsningarna i utredningens uppdrag, att det mer precist bör beskrivas hur en kris på detta område ska avgränsas. Fredstida krissituation bedöms vara för allmänt hållet för detta ändamål. Utredningen har därför tagit fram ett eget förslag om definition som är snävare och redogör därefter för definitionens innebörd.

FHS gör tolkningen att utredningens övergripande avsikt är att den föreslagna lagens bestämmelser ska tillämpas vid förhållanden då förfogandelagen och ransoneringslagen inte är i tillämpning (dvs. huvudsakligen innan beslut om höjd beredskap). Om detta är avsikten anser FHS att det tydligare bör framgå av lagens bestämmelser. Utredningen bedömer i avsnitt 6.3 (s. 82) att ransoneringslagen och förfogandelagen ger långtgående möjligheter att styra fördelningen samt att dessa lagar är fullgoda för styrning av fördelning av nödvändiga kemikalier i krig eller andra förhållanden som klart omfattas av fullmaktslagarnas tillämpningsområde.

² Hänvisning till Förvarshögskolan (2021), *Fullmaktslagarnas påverkan på beredskapslagring – Rapport med särskilt fokus på Livsmedelsverket och lagring av dricksvattenkemikalier*, dnr FHS 326/2021, s. 29.

³ Se Förvarshögskolan (2021), *Fullmaktslagarnas påverkan på beredskapslagring – Rapport med särskilt fokus på Livsmedelsverket och lagring av dricksvattenkemikalier*, dnr FHS 326/2021, s. 29

⁴ Det är först vid högsta beredskap som totalförsvaret ska vara all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Se 1 § andra stycket lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap. Enligt FHS tolkning får det till följd att åtgärder inom krisberedskap vid högsta beredskap endast vidtas i den mån de (verksamheten) kan anses vara av särskild vikt för totalförsvaret. Verksamheten behöver alltså bedömas i förhållande till kontexten totalförsvaret/höjd beredskap. I skärpt beredskap finns dock ingen sådan tydlig generell brytpunkt.

⁵ 6 § 1 förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

I avsnitt 7.6 (s. 104 f.) framgår dock att "[u]tredningen bedömer att en del av den verksamhet som den ansvariga myndigheten kommer att bedriva enligt den föreslagna lagen gäller folkförsörjningen vid krig och krigsfara och rör därmed totalförsvaret. [...] Viss verksamhet enligt lagen kommer också att röra rent fredstida kriser." I avsnitt 8.2 framgår även (s. 130) att: "[...] lagen [har] delvis ett annat tillämpningsområde än fullmaktslagarna då den avser en specifik beredskapssektor och i större utsträckning är avsedd att kunna tillämpas även vid kriser i fredstid." Dessutom anføres det (s. 130 f.) att lagen "[...] inte heller är avsedd att ersätta dessa lagars ens inom den specifika beredskapssektor som den föreslagna lagen gäller. Exempelvis kommer alltså förfogande- respektive ransoneringslagen att kunna tillämpas på vattenreningskemikalier om det råder krigstillstånd oberoende av om den föreslagna lagen är tillämplig eller inte." Slutligen anges det i avsnitt 11.7 (s. 171) att "[...] lagen inte är avsedd att påverka en eventuell tillämpning av ransoneringslagen eller förfogandelagen." Ovanstående citat ger istället bilden att utredningen ser att den föreslagna lagens bestämmelser ska kunna tillämpas i hela hotskalan, oavsett om andra delvis överlappande fullmaktslagar har aktiverats eller inte.

FHS förordar att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet närmare bör belysas hur tillämpningen av den föreslagna lagen ska förhålla sig till situationer där ransoneringslagen och/eller förfogandelagen tillämpas parallellt. Detta med anledning av att flera av bestämmelserna i dessa två lagar och den föreslagna nya lagen överlappar och det riskerar att bli otydligt för ansvariga aktörer avseende vilka författningar som man bör utgå ifrån i höjd beredskap (när det gäller just vattenreningskemikalier). T.ex. kan det uppstå situationer där flera olika aktörer, med grund i olika lagstiftning, kräver att en aktör ska avstå samma vattenreningskemikalier med delvis olika ersättningsregler (se avsnitt 7.7, s. 112 ff.). Sådan otydlighet kan ytterst försvåra både totalförsvarsplanering och verksamhet vid höjd beredskap. Det blir enligt FHS bedömning svårare att skapa förutsägbarhet för såväl offentliga som enskilda aktörer som producerar, importerar eller nyttjar vattenreningskemikalier i sina verksamheter avseende hur de kan påverkas vid en allvarlig bristsituation inom ramen för fullmaktslagarnas tillämpningsområde. FHS förespråkar därför tydliggöranden kring förhållandet mellan lagarna i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Om lagstiftarens intention är att lagens bestämmelser enbart ska tillämpas vid allvarliga bristsituationer i fredstid (eftersom fullgoda alternativ bedöms existera vid bristsituationer vid höjd beredskap) så bör detta tydliggöras.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av Förvarshögskolans rektor Robert Egnell, efter slutföredragning av analytikern Rickard Blomstrand.

Robert Egnell
Rektor

Rickard Blomstrand
Analytiker

Handlingen undertecknas elektroniskt.

BESLUT

4 (4)

Datum
2023-06-16

FHS beteckning
Ö 271/2023

Sändlista externt:

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Sändlista internt:

Institutionen för försvarssystem
Institutionen för krigsvetenskap och militärhistoria
Institutionen för ledarskap och ledning
Institutionen för statsvetenskap och juridik
Centrum för totalförsvar och samhällets säkerhet
Programledning Högre officersprogrammet
Programledning Officersprogrammet
Högskoleförvaltningen
Försvarshögskolans studentkårer